

KONWENCJA RAMSARSKA

Konwencja o obszarach wodno-błotnych mających znaczenie międzynarodowe, zwłaszcza jako środowisko życiowe ptactwa wodnego

Tekst opracowali: Ewa Jabłońska i Filip Jarzombkowski, Stowarzyszenie Chrońmy Mokrał

Konwencja Ramsarska, czyli "Konwencja o obszarach wodno-błotnych mających znaczenie międzynarodowe, zwłaszcza jako środowisko życiowe ptactwa wodnego" została sporządzona w miejscowości Ramsar, w Iranie, nad brzegiem Morza Kaspijskiego dnia 2 lutego 1971 r. Sekretariat Konwencji prowadzi Światowa Unia Ochrony Przyrody (IUCN/The World Conservation Union). Do chwili obecnej (początek 2005) Konwencja Ramsarska została ratyfikowana przez 144 państwa świata. Polska przyjęła ją w 1978 roku. Konwencja Ramsarska wyznacza ramy międzynarodowej współpracy w zakresie ochrony obszarów wodno-błotnych. Obszary wodno-błotne o znaczeniu międzynarodowym z punktu widzenia ekologicznego, botanicznego, zoologicznego, limnologicznego i hydrologicznego, a w pierwszym rzędzie stanowiące środowisko życia ptaków wodno-błotnych, są wprowadzane do "Spisu obszarów wodno-błotnych o znaczeniu międzynarodowym" i obejmowane ochroną. Aktualnie ww. spis zawiera 1387 obszarów wodno-błotnych, o łącznej powierzchni 122 691 471 hektarów, w tym osiem znajdujących się w Polsce (rezerваты: Jezioro Łuknajno, Jezioro Świdwie, Jezioro Karaś, Jezioro Siedmiu Wysp, Słońsk (który włączony został do powołanego w 2001 roku Parku Narodowego "Ujście Warty"), Stawy Milickie oraz Biebrzański i Słowiński Park Narodowy). Ponadto w 2001 roku Polska zgłosiła do Sekretariatu Konwencji pięć kolejnych obszarów wodno-błotnych w celu włączenia ich do Spisu obszarów Ramsar. Za owe obiekty, szczególnie ważne i warte specjalnej ochrony, uznano: Jezioro Drużno, Wigierski, Poleski i Narwiański Park Narodowy oraz subalpejskie torfowiska w Karkonoskim Parku Narodowym. Warto poza tym podkreślić, że wedle założeń Konwencji, każda z umawiających się stron ma obowiązek chronić nie tylko mokradła umieszczone w Spisie obszarów Ramsar ale również inne cenne obszary wodno-błotne na swoim terytorium.

W rocznicę uchwalenia Konwencji Ramsarskiej, czyli 2 lutego obchodzony jest od 1997 roku Międzynarodowy Dzień Mokrał. Każdego roku obchodzony jest pod innym hasłem, które ma zwrócić uwagę na problemy związane z ochroną mokrał. Przykładowo w roku 2003 obchodzono go pod hasłem "Nie ma mokrał - nie ma wody", w bieżącym roku pod hasłem "Od gór do morza, mokradła pracują dla nas", zaś w roku 2005 będzie obchodzony pod hasłem "W różnorodności mokrał kryje się bogactwo - nie strąmy go!". W wielu krajach świata organizowane są tego dnia imprezy popularyzujące wiedzę o znaczeniu mokrał - od wykładów i seminariów, poprzez wycieczki w teren, konkursy dla dzieci, audycje w radio i telewizji, artykuły w gazetach, do przyjmowania przez poszczególne państwa krajowych strategii ochrony mokrał. Sekretariat Konwencji Ramsarskiej prosi o nadsyłanie opisów prowadzonych w różnych krajach działań. Dzięki temu można dowiedzieć się co działo się 2 lutego w różnych zakątkach świata. Przykładowo w 2004 roku w ramach Międzynarodowego Dnia Mokrał zrealizowano następujące akcje: w jednej ze szkół podstawowych w Hong Kongu 60 uczniów namalowało 20-metrowy obraz o tematyce mokradłowej na widocznej od ulicy ścianie szkoły, tak, aby przechodnie zatrzymując się na chwilę przed rysunkiem docenili wartość okolicznych mokrał; w Japonii świętowano pod hasłem "Mokrał kochają dzieci, dzieci kochają mokradła", żeby włączać dzieci w zadania związane z ochroną mokrał; w Egipcie wyemitowano w telewizji w godzinach największej oglądalności program o mokradłach tego kraju; Minister Środowiska Finlandii na konferencji

prasowej przedstawił 49 nowych obszarów zgłoszonych do Spisu obszarów Ramsar, w związku z czym liczba obszarów wodno-błotnych o znaczeniu międzynarodowym wzrosła w Finlandii do 60; w Indiach zorganizowano konferencję naukową pod hasłem "Zasoby i środowisko wód śródlądowych". Projektów realizowanych z okazji Międzynarodowego Dnia Mokradeł przeprowadzono na całym świecie znacznie więcej. Można się z nimi zapoznać na stronach internetowych Konwencji Ramsarskiej (http://www.ramsar.org/wwd2004_reports.htm).

Co roku Sekretariat Konwencji Ramsarskiej wspiera działania związane z Międzynarodowym Dniem Mokradeł, przekazując bezpłatnie osobom zaangażowanym w te działania różnego rodzaju materiały przedstawiające rolę mokradeł, ich znaczenie i walory przyrodnicze. Na coroczne lutowe święto przygotowuje się m.in. naklejki czy plakaty. Do tej pory, aby otrzymać materiały promujące Międzynarodowy Dzień Mokradeł, należało zgłaszać się bezpośrednio do Sekretariatu Konwencji Ramsarskiej. W tym roku po raz pierwszy materiały zostały rozesłane do pełnomocników w poszczególnych krajach. W Polsce pomoc można zgłaszać się do Pana dr. Zygmunta Krzemińskiego (Departament Ochrony Przyrody, Ministerstwo Środowiska, Wawelska 52/54, 00-922 Warszawa, tel: (22) 579 2673, fax: (22) 579 2555, e-mail: zygmunt.krzeminski@mos.gov.pl, zkrzemini@mos.gov.pl).

Polskie obszary Ramsar:

Biebrzański Park Narodowy – największy obszar wodno-błotny o znaczeniu międzynarodowym w Polsce, którego powierzchnia wynosi ponad 60000ha. Park jest położony w dolinie rzeki Biebrzy - w ogromnej kotlinie o długości ponad 130 km, powstałej na skutek działalności wód odpływających sprzed czoła lodowca podczas ostatnich zlodowaceń. Obecnie w zagłębieniu tym znajdują się pokłady torfu o miąższości kilku metrów i powierzchni ok. 90,000 ha. Jest to największy i zachowany w najlepszym stanie kompleks torfowisk w Europie Środkowej. W całej dolinie wyróżnić można trzy główne części, zwane basenami: basen północny, środkowy i południowy. Rozległe obszary bagien urozmaicone są dzięki występowaniu „grądzików” – najczęściej wydmy na tyle wysokich, że wynurzają się ponad poziom torfu. Wzdłuż samej rzeki w szerokiej na 1 -2 km bagiennej strefie występują liczne starorzecza.

Wyjątkowym bogactwem odznacza się awifauna. Stwierdzono tu obecność 235 gatunków ptaków, w tym 175 lęgowych. Bagna Biebrzańskie, prócz miejsca gniazdowania, są istotnym szlakiem wędrówek wielu ptaków z Afryki i Azji do Europy Środkowej i północnej. Z najciekawszych gatunków można wymienić takie jak: bąk, bączek, gęś gęgawa, świstun, rożeniec, orzeł przedni, gadożer, cietrzew, żuraw, batalion, sowa błotna, wodniczka i wiele innych.

Szata roślinna w większości nie uległa znacznym przekształceniom. We florze spotkać można wiele gatunków reliktowych i borealnych.

Rezerwat Jezioro Karaś – rezerwat położony jest na Pojezierzu Iławskim i obejmuje jezioro z przyległymi terenami bagiennymi. Powierzchnia jego wynosi 816 ha. Rezerwat utworzono w celu ochrony miejsc lęgowych ptactwa wodnego i błotnego oraz zachowania środowiska zarastającego jeziora i jego bezpośrednich okolic. Stwierdzono tu ponad 80 lęgowych gatunków awifauny, z których można wymienić bąka, bączka, helmiatkę, podróżniczkę, wąsatkę, rybołowa, bielika, kanię czarną i żurawia. Poza tym w okresie przelotów zatrzymują się tu licznie kaczki oraz gęś zbożowa, białoczelna i gęgawa.

Rezerwat Stawy Milickie – rezerwat leży w dolinie rzeki Baryczy i składa się z pięciu kompleksów stawów rybnych, założonych w XIII w. Na łącznej powierzchni ok. 5000ha stwierdzono gniazdowanie ok. 200 gatunków ptaków, w tym wielu rzadkich i zagrożonych w

skali Europy. Stawy Milickie leżą na szlaku wędrówek wielu ptaków migrujących – wiosną i jesienią liczba kaczek i gęsi często przekracza 30000 osobników.

Jeziro Oświn (rezerwat Jezioro Siedmiu Wysp) – Leżące w północno-wschodniej Polsce (tuż przy granicy polsko-rosyjskiej) wypłycone eutroficzne jezioro, znajduje się w jednej z ostatnich faz zarastania. Chronione jest tu prawie 1000ha, w co prócz jeziora, wchodzi też nadbrzeżne lasy liściaste. Awifauna liczy ok. 130 gatunków i jest dość zróżnicowana. Prócz gatunków wędrownych (gęś zbożowa, białoczelna, żuraw) dla których jezioro jest ważną ostoją, spotkać można tu rybołowa, bielika, kanię czarną, wąsatkę, kropiatkę czy zielonkę.

Rezerwat Słońsk – rezerwat obejmuje rozlewiska Warty tuż przy ujściu do Odry, a także dolny bieg Postomii. Na krajobraz składają się liczne obszary podmokłe jak starorzeczka, dawne kanały, rowy, małe płytkie jeziora, okresowo zalewane torfowiska niskie, łąki i pastwiska. Znaczny obszar Parku jest podtapiany zarówno wiosną, jak i późną jesienią. Rezerwat jest jedną z najbardziej wartościowych ostoi dla ptaków wodno-błotnych w skali Europy – stwierdzono tu 128 gatunków ptaków, w tym 108 lęgowych. Pełni także istotną rolę w czasie ich wędrówek oraz jako zimowisko (ponad 100000 ptaków) – zimą stwierdzono tu ok. 40000 gęsi zbożowych oraz 30000-70000 kaczek.

Obecnie rezerwat wchodzi w skład Parku Narodowego „Ujście Warty”, którego spora część została uznana za Międzynarodowy Rezerwat Biosfery "Słońsk".

Rezerwat Jezioro Łuknajno – Ochroną rezerwatową objęto tu ok. 700 hektarowe płytkie, polodowcowe jezioro oraz otaczające je szuwały i podmokłe lasy. Stwierdzono tu 125 gniazdujących gatunków ptaków, w tym wiele zagrożonych i rzadkich. Najliczniejszy jest tu łabędź niemy, który prócz gniazdowania upodobał sobie to miejsce w czasie przelotów – rekordowa liczba jaką naliczono to ponad 2000 osobników. Inne rzadkie gatunki to hełmiatka, gągoł, kropiatka, rybołów, orlik krzykliwy i bielik.

Rezerwat Świdwie – rezerwat położony jest na południowym skraju Puszczy Wkrzańskiej, na zachód od Zalewu Szczecińskiego i obejmuje ponad 890ha jeziora Świdwie i otaczających go torfowisk niskich. Ponad 2/3 jeziora zajęte jest przez trzcinowiska, w pozostałej części – znacznie wypłyconej, występuje osoka aloesowata, żabiściek pływający oraz chronione grązel żółty i grzybieńczyk wodny. Rezerwat stanowi cenną ostoję dla ptaków wodno-błotnych. Występują tu m.in. bąk, zielonka, dubelt, kropiatka i wąsatka. Pozostałe gatunki warte wymienienia to bielik, rybołów, kania czarna, kania ruda, orlik krzykliwy, podróżniczek, żuraw, gęś białoczelna i zbożowa.

Słowiński Park Narodowy – Park położony jest na zachód od Łeby, i obejmuje prawie 18600ha dość zróżnicowanego terenu. Ochroną objęto tu fragment wybrzeża Bałtyku z wciąż aktywnymi procesami eolicznymi. Można wyróżnić trzy najważniejsze typy chronionych ekosystemów: torfowiska i tereny podmokłe, wędrujące wydmy oraz jeziora. Pośród mokradeł Parku znajdują się torfowiska wysokie, przejściowe i niskie; niektóre tylko częściowo położone są na terenie SPN. Specyficzne warunki hydrologiczne SPN zależą w znacznym stopniu od obecności i stanu występujących tam jezior. Flora Parku charakteryzuje się obecnością zarówno relikwów glacialnych jak i gatunków typowo atlantyckich. Park ten jest ostoją dla wielu ptaków wodno-błotnych i migrujących. Warto zwrócić uwagę na bąka, kanię rudą, siewczkę obrożną, rybołowa, puchacza, orlika krzykliwego czy bielika.